

Tri dni na východe mi ukázali, čo znamená „mravenčia robota“

27.8.2026 - Jana Kopecká | Človek v ohrození

V Človeku v ohrození som nebola ani dva mesiace, keď ma riaditeľka Andrea Najvirtová pozvala do našich Klubovní a komunitných centier na východ. Chcela som spoznať našu prácu. Vrátila som sa s obdivom k ľuďom, ktorí ju robia.

Už z pohovoru som vedela, že súčasťou mojej práce bude aj občasné cestovanie na miesta, kde Človek v ohrození pracuje a pomáha. Moja prvá pracovná cesta však neviedla na Ukrajinu ani do Kene. Začiatkom júna sme s našou riaditeľkou Andreou Najvirtovou vyrazili na východ Slovenska.

Cieľom bolo pozrieť sa, čo sa aktuálne deje v našich Klubovniach a komunitných centrách a čím práve žijú ľudia, ktorí v nich pracujú. Zastavili sme sa aj vo Zvolene a Prešove, no v tomto texte sa vraciam k trom menším obciam – Petrovanom, Kojaticiam a Sveržovu. Práve tieto návštevy mi utkveli v pamäti najviac a zároveň ich spája blízkosť vylúčených komunít. Z nich pochádza veľká časť ľudí, s ktorými sú centrá v každodennom kontakte.

V Klubovniach a komunitných centrách pracujeme s deťmi, mladými ľuďmi a dospelými, najmä z marginalizovaných rómskych komunít. Kolegovia a kolegyně doučujú, pomáhajú pri výbere školy či hľadaní práce, komunikujú s rodinami, školami a obcami a vytvárajú priestor na vzdelávanie aj voľnočasové aktivity.

Počas troch dní som mala možnosť aspoň trochu vidieť, čo táto práca znamená v praxi, no najmä spoznať ľudí, ktorí za ňou stoja. Práve o nich je tento text.

Petrovany: dôvera sa nedá urýchliť

Neveľká podkrovná miestnosť v budove na okraji Petrovian sa postupne zaplňa deťmi. Je začiatok júna a najväčšie letné horúčavy a sucho sú ešte len pred nami, no s každým ďalším dieťaťom, slovom, smiechom či výdychom je v Klubovni čoraz teplejšie a dusnejšie. Mám pocit, že som jediná, ktorá to vníma.

V Klubovni Človeka v ohrození som dovtedy nikdy nebola, a tak si všímam aj detaily. Veľký nápis VITAJTE U NÁS, farebné obrázky na stenách či výhľad z okna na okolité polia. Najväčšia pozornosť však smeruje k futbalovému stolu uprostred miestnosti. Práve dnes sa tu koná turnaj, a tak neprišli iba miestni, ale aj skupinka deciek z neďalekých Kendíc.

Ešte pred prvým vhođením loptičky na stôl sa zoznamujeme s kolegyněmi z centra **Monikou, Petrou a Margitou**, ktorej všetci hovoria Gitka. Ukazujú nám priestory a popritom odpovedajú na naše otázky. Rozhovor sa však rýchlo mieša s tým, čo sa deje okolo nás. Prichádzajú ďalšie deti, niekto sa dožaduje svojho miesta pri stole, ďalší sledujú zápas spoza chrbta kamarátov.

Monika, Petra aj Gitka sa pri rozprávaní opakovane vracajú k pocitu bezpečia. Komunitné centrum má byť miestom, kam môžu deti aj dospelí prísť bez obáv, že ich niekto odmietne či odsúdi. Miestom, kde sa cítia prijatí. A pri pohľade na to, ako sa deti v Klubovni správajú, mám pocit, že to nie je len formulka. Sú veselé, spontánne, doťahujú sa, prichádzajú za pracovníčkami s úplnou samozrejmosťou. To však neznamená, že tu neexistujú hranice alebo že všetko funguje na prvý

pokus. Práve naopak. Veľa vecí sa podľa nich skladá z malých krokov a opakovaných pokusov.

„Ak nemáte sociálne cítenie, tak túto prácu robiť nemôžete,“ hovorí Monika. Za rovnako dôležité považuje vzťahy s kolegynami. „Podporujeme sa navzájom. Náš tím a súdržnosť sú pre nás to najdôležitejšie.“

Počas ďalšieho zápasu sa v rozprávaní dostávame k škole. Podpora detí vo vzdelávaní je v Petrovanoch bežnou súčasťou práce centra – od doučovania cez rozhovory s rodičmi až po komunikáciu so školou, keď dieťa začne vynechávať vyučovanie alebo hrozí, že zo školy vypadne. Kolegyně nám hovoria, že veľa energie venujú aj tomu, aby rodičia videli vo vzdelaní zmysel.

Monika vyzdvihuje dobrý vzťah so školou aj obcou. Keď žiak či žiačka nepríde do školy, centrum a škola spolu komunikujú a zisťujú, čo sa stalo a čo sa s tým dá urobiť. Riaditeľ podľa Moniky zdvihne telefón aj večer, ak treba niečo riešiť.

Rozprávajú nám aj o dievčati, ktoré zo strednej školy odišlo a po dvoch rokoch sa rozhodlo vrátiť. Postupne sa zmenil aj postoj jej mamy. Kedysi sa od dcéry očakávalo najmä to, že bude pomáhať doma a starať sa o rodinu. Dnes ju podporuje v tom, aby si dokončila vzdelanie a neskôr mohla hľadať prácu.

Od futbalového stola sa ďalej ozývajú výkriky a povzbudzovanie. Vo dverách sa zrazu objaví starší chlapec. Strednú školu dokončil v Anglicku, no po návrate mu ju na Slovensku neuznali, a tak si maturitu robí znova. Keď o ňom Gitka rozpráva, usmieva sa. Je naňho viditeľne hrdá.

A práve pri Gitke začínam lepšie chápať, čo kolegyně myslia, keď hovoria o dôvere.

V Petrovanoch sa narodila, sama pochádza z miestnej rómskej komunity a pre Človeka v ohrození tu pracuje od roku 2017. O sebe jednoducho povie, že je „jedna z nich“. Mnohé z detí, ktoré dnes chodia do centra, pozná od narodenia. **Pri pohľade na to, ako za ňou prichádzajú a ako s nimi komunikuje, je jasné, že tento vzťah nevznikol počas jednej aktivity ani jedného projektu.**

Dôvera tu navyše nefunguje iba jedným smerom. Pri príbehoch o návrate do školy si uvedomujem, že nejde len o dôveru detí a rodičov k ľuďom v centre. Kolegyně pracujú aj na tom, aby mladí ľudia verili vo vlastnú schopnosť – v to, že zvládnu ďalší ročník, môžu sa vrátiť do školy alebo skúsiť cestu, o ktorej predtým neuvažovali. Nikto z tímu pritom nehovorí o veľkých zlomoch zo dňa na deň. Skôr o „mravenčej robote“. O rozhovoroch, doučovaní, telefonátoch so školou, opakovanom vysvetľovaní rodičom a chvíľach, keď sa niečo nepodarí a treba skúsiť znova.

Kým sa rozprávame, turnaj pokračuje. Deti sa striedajú pri stole, povzbudzujú sa, miestnosť je už celkom plná. Nakoniec vyhrávajú jedenáštoční Marek a Nikolas z Kendíc.

V Klubovni je stále rovnako teplo ako na začiatku. Už si to však vôbec nevšímam.

Margita „Gitka“ Janovičová počas futbalového turnaja komunitných centier v Petrovanoch, ktorý sa konal v júli tohto roka.

Kojatice: úspechy prichádzajú pomaly

Do Kojatic prichádzame na ďalší deň ráno krátko pred deviatou. Ešte skôr, ako vojdeme do komunitného centra, si pred upravenou budovou všimnem kvetináče s vysadenými kvetmi. Sú položené na zemi pri vchode a trpezlivo čakajú na niekoho, kto ich vezme a umiestni na správne

miesto.

V centre už Nela vedie aktivity, ktoré rozvíjajú základné zručnosti dospelých. V dolnej miestnosti ju vidíme spolu s piatimi klientkami. Nás zatiaľ centrom sprevádzajú Alenka a Lýdia.

Podobne ako v Petrovanoch aj tu si prezerám kresby na stenách. Srdcia, kvety, postavičky a medzi nimi mená pracovníčok centra – Alenka, Janka či Veronika – napovedajú, že si k nim deti vytvorili blízky vzťah. O kúsok ďalej sú papierové balóniky, na ktoré deti napísali, čím by chceli byť, keď vyrastú. Cukrárka. Speváčka. Policajt. Murár.

Spomeniem si na otázku *Čím chceš byť, keď vyrastieš?*, ktorú som ako dieťa dostávala aj ja. Nikdy som na ňu nevedela poriadne odpovedať. Deti v Kojaticiach svoje predstavy napísali na papier a teraz ich majú každý deň pred očami.

Neskôr nám Alenka navrhne, že nás prevedie po okolí a zájdeme aj za rodinami z miestnej rómskej komunity, ktoré žijú neďaleko centra. Ako rodená Bratislavčanka, ktorá navyše nikdy nepracovala v sociálnej oblasti, som v podobnom prostredí dovtedy nebola. Som úprimne zvedavá, zároveň mám trochu nepríjemný pocit z toho, že vstupujem do priestoru, ktorý je pre ľudí, ktorí tu žijú, predovšetkým domovom.

Časť obce, kde žije miestna rómska komunita, je vzdialená len necelý kilometer od centra. Cestou prechádzame po moste. Alenka nám ukazuje zábradlie, na ktoré spolu s miestnymi každý rok vysádzajú kvety. A konečne zisťujem, kam patria kvetináče, ktoré som si všimla pred komunitným centrom.

Pokračujeme ďalej po prašnej cestičke. Na jej konci stojí len zopár domov, či skôr domčekov. Niektoré vznikali postupne z materiálov, ktoré mali ľudia práve k dispozícii. Alenka hovorí, že tu žije približne 242 ľudí, z toho 139 detí. Miestnych pozná, zdraví ich po mene a jednej z rodín nesie aj list.

Pri rozhovore sa opäť dostávame k škole. Z Bratislavy sa dá ľahko povedať, že dieťa jednoducho musí chodiť do školy. **Tu nám Alenka hovorí o deťoch, ktoré niekedy neprídu preto, že nemajú topánky. O rodinách, pre ktoré sú problémom aj peniaze na desiatu, a tak sa dieťa učí hladné. Povinná školská dochádzka znie jednoducho. Život okolo nej už menej.**

A znovu si spomeniem na balóniky v centre. Cukrárka. Speváčka. Policajt. Murár.

Po návrate do Klubovne nám kolegyně opisujú, ako vyzerá ich bežný týždeň. Každý pondelok sa stretávajú so starostom. V centre organizujú aj Babince, na ktorých sa ženy rozprávajú o témach, ktoré samy prinášajú. V piatok prichádzajú mamy s deťmi. Centrum tak poznajú aj tie najmenšie. Stretávame tu aj pani Helenu, ktorá žije v miestnej komunite a v centre dobrovoľníči. Nie preto, že z toho niečo má. Jednoducho chce.

Pýtame sa kolegýň, čo ich pri tejto práci motivuje. Ich odpoveď si zapisujem veľmi jednoducho: postupné zlepšovanie.

Premýšľam nad tým cestou späť do Prešova, kde máme ubytovanie. Žijeme vo svete, ktorý kladie veľký dôraz na výkon. Často hovoríme o výsledkoch a cieľoch a úspech chceme vidieť okamžite. V **sociálnej a komunitnej práci to takto jednoducho nefunguje. Výsledok môže prísť až po množstve rozhovorov, stretnutí a opakovaných pokusoch. A niekedy je úspechom práve to, že sa človek z komunity posunie aspoň o krok ďalej.**

Alena Gašparíková (vľavo) s kolegynami a deťmi počas štvordňového indiánskeho tábora, ktorý sa konal priamo v komunitnom centre v Kojaticiach začiatkom augusta.

Sveržov: dôvera sa buduje aj v ťažkých chvíľach

Posledný deň smerujeme na sever, do obce Sveržov neďaleko Bardejova. Prichádzame ráno a Klubovňa je tentoraz prázdna. Na stenách visia gitary, v miestnosti je ticho a ja sa môžem naplno sústrediť na rozhovor s Terezkou a Danielom.

Postupne nám opisujú, čo všetko sa tu bežne deje. Daniel s deťmi cvičí, hrá na gitare a doučuje ich. Terezka sa venuje najmä mladším deťom a ženám. Rozpráva nám o „kavičkárni“, kde dievčatá pečú, obsluhujú a učia sa plánovať. Peniaze, ktoré si zarobili, si odkladajú na spoločný výlet do Prešova.

Keď sa ich však pýtame, čo je na tejto práci najťažšie, rozhovor sa posunie inam.

Daniel hovorí o premenlivosti nálad a o tom, ako dlho trvá, kým si človek v komunite vybuduje dôveru. „Človek príde a povie: ‚Mňa to nezaujíma.‘ A o hodinu sa ospravedľuje. Musíme si budovať dôveru, čo trvá aspoň rok.“

Terezka si spomenie na situáciu, ktorá ju zasiahla viac. Raz jej deti vykričali, že pracovníci centra sú za ne platení a že bez nich by nemali prácu. „Rozplakala som sa pred nimi,“ hovorí otvorene. „Ale na druhý deň prišli všetci a každý jeden sa mi ospravedlnil.“

Pri Danielovi a Terezke si znovu uvedomujem niečo, čo sme počúvali počas troch dní. Táto práca prináša pekné momenty, ale aj frustráciu a situácie, keď sa veci nepodaria podľa predstáv. Dôvera sa preto neprejavuje len vtedy, keď všetko funguje. Niekedy sa ukáže práve na druhý deň, keď sa deti vrátia a povedia „prepáč“.

Terézia Moravcová (vľavo) s miestnymi dievčatami. Daniel Macej (vpravo) počas júlového denného tábora vo Sveržove.

O ľuďoch, ktorí za tým a za to stoja

Keď sme na cestu vyrážali, neplánovala som o nej písať. Chcela som si predovšetkým lepšie predstaviť, čo ako organizácia Človek v ohrození na Slovensku robíme, spoznať kolegov a kolegyně z terénu a vidieť ich prácu mimo tabuliek, projektových dokumentov a článkov, ktoré o nej budem neskôr sama písať.

Aj spôsob, akým Andrea návštevy viedla, mi napovedal, na čo sa máme pozerieť. Nepýtala sa na čísla ani na to, koľko aktivít centrum zrealizovalo. Zaujímalo ju, ako sa kolegovia a kolegyně majú, čo je pre nich momentálne náročné, čo ich naopak teší a čo pri svojej práci potrebujú.

Rešpekt, dôvera, inklúzia, komunita, prijatie. Sú to slová, ktoré používame v rozhovoroch, článkoch či príspevkoch na sociálnych sieťach každý deň. Po tejto skúsenosti pre mňa znejú o niečo konkrétnejšie. Spájam si ich s ľuďmi, ktorých som stretla, s tým, ako o svojej práci hovoria, aj s tým, čo každý deň robia.

Práve to mi zostalo v hlave aj dlho po návrate. Aj preto som sa k tomu po niekoľkých mesiacoch vrátila. Chcela som napísať o ľuďoch, ktorí za našimi Klubovňami a komunitnými centrami stoja a ktorých každodenná práca často zostáva v úzadí.

Jana Kopecká, mediálna manažérka organizácie Človek v ohrození

<https://clovekvohrozeni.sk/tri-dni-na-vychode-mi-ukazali-co-znamena-mravencia-robota>